

6. Шеремет, Т. Підготовка вчителя до організації дослідницької діяльності учнів / Т. Шеремет // Біологія і хімія в школі. – 2006. – №5. – С. 38-39.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЮВЕЛІРНОЇ СПРАВИ

УДК: 331.7 + 739.270.92 + 371.302.81

Мартенчук М.Д.

Проаналізовані поняття «компетентісний підхід», «компетентність», «ключові освітні компетентності» у психолого-педагогічній літературі. Акцентовано увагу на визначенні сутності професійно-творчої компетентності майбутніх фахівців ювелірної справи. Розглянуто основні положення компетентісного підходу до підготовки сучасного фахівця.

Ключові слова: компетентісний підхід, компетентність, ключові компетентності, професійно-творча компетентність, фахівець ювелірної справи.

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД К ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ЮВЕЛИРНОГО ДЕЛА

Проанализированы понятия «компетентностный подход», «компетентность», «ключевые компетентности» в психолого-педагогической литературе. Акцентировано внимание на определении сущности профессионально-творческой компетентности будущих специалистов ювелирного дела. Рассмотрены основные положения компетентностного подхода к подготовки современного специалиста.

Ключевые слова: компетентностный подход, компетентность, ключевые компетентности, профессионально-творческая компетентность, специалист ювелирного дела.

THE COMPETENCE APPROACH TO THE PREPARATION OF THE FUTURE SPECIALISTS IN JEWELERS

Concepts “the competent approach”, “competence”, “key competencies” are analyzed in the psycho-pedagogical literature. Here was also paid attention to the definition of essence of professional-creative competence of the specialists in jewelers. The main provisions of the competence approach to the preparation of the modern professional.

Key words: the competent approach, competence, key competencies, professional-creative competence, specialists in jewelers.

Постановка проблеми. Сучасна освіта у всьому світі відчуває значні зміни, що стосуються не тільки питань змісту навчальних матеріалів, а й технологій та форм їх передачі. Передача знань – важливий процес, від якого залежить якість засвоєння знань, і, що важливо, успіх формування необхідних життєвих навичок. Освітня сфера, віддзеркалюючи ті процеси, що відбуваються у суспільстві, перебуває під впливом трансформації та глобалізації. Адже на ринку праці у суспільстві для людини важливим є не тільки володіння необхідним обсягом

знань, а й вмiти швидко та мобiльно реагувати на змiни, вмiти ефективно спiлкуватися та орієнтуватися у інформаційному просторі, мати здатність постійно навчатись та відповідати потребам громадянського суспiльства. Однією з важливих тенденцій сьогодення є широкомасштабний перегляд навчальних програм та підходів до надання освіти на засадах компетентнісного підходу. У методиках навчання окремим предметам поняття «компетентність» використовуються давно, наприклад, лiнгводидактичні компетентності – в мовах, комунікативні – в інформатиці тощо. В останні роки поняття «компетентність» вийшло на загальнодидактичний і методологічний рівень. Це пов'язано з його системно-практичними функціями й інтеграційною метапредметною роллю в загальній освіті. Посилення уваги до цього поняття обумовлене також рекомендаціями Ради Європи, що стосуються відновлення освіти, її наближення до замовлення соціуму. Необхідність формування школою ключових компетентностей відзначена як концептуальна в модернізації вітчизняної освіти.

Варто сказати, що не існує єдиного узгодженого визначення та переліку ключових компетентностей. Оскільки компетентності визначаються насамперед замовленням суспiльства на підготовку його громадян, такий перелік багато в чому визначається узгодженою позицією соціуму в певній країні або регіоні. Досягти такого узгодження вдається не завжди. Наприклад, у ході реалізації міжнародного проекту «Визначення та добір ключових компетентностей», який здійснюється Організацією економічного співробітництва й розвитку та національних інститутів освітньої статистики Швейцарії та США, чіткого визначення ключових компетентностей вироблено не було.

Аналіз досліджень і публікацій з цієї проблеми науковців України та Росії підтверджує її актуальність і важливу значущість. Про це свідчать роботи М.Б.Євтуха, І.А.Зязюна, С.Ю.Ніколаєвої, В.А.Семиченко, Ю.П.Азарова, В.І.Андрєєва, Н.В.Кузьминої, В.О.Сластьоніна, А.І.Щербакова та ін. У них формулюється сутність поняття компетентності, його структура та місце в системі професійної підготовки фахівця, шляхи та засоби формування професійних якостей майбутнього випускника.

Слід зазначити, що проблем аналізу та впровадження компетентнісного підходу серед вітчизняних педагогів торкаються сучасні вчені та практики, серед яких О.І. Локшина, О.І.Павленко, О.І. Пометун, Л.І. Парашенко, О.Я.Савченко. та ін. [2, с. 28].

Більшість дослідників під терміном «компетентність» розуміють складну інтегровану якість особистості, що обумовлює можливість здійснювати деяку діяльність, причому мова йде саме не про окремі знання чи вміння й навіть не про сукупності окремих процедур діяльності, а про властивість, що дозволяє людині здійснювати діяльність в цілому. Узагальнення вітчизняних і зарубіжних досліджень щодо сутності компетентності привело до такого розуміння цього терміна: компетентність - інтегральна характеристика особистості, яка визначає її здатність вирішувати проблеми та типові завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, у різних сферах діяльності на основі використання знань, навчального й життєвого досвіду та відповідно до засвоєної системи цінностей.

Мета статті: визначити сутність понять «компетентнісний підхід», «ключові освітні компетентності» та «професійно-творча компетентність» майбутніх фахівців ювелірної справи.

Особливого значення сьогодні набуває так званий компетентнісний підхід, що розглядається багатьма системами освіти як новий, як такий, що впливає не тільки на саму структуру знань, а й на якість освіти в цілому. Компетентнісний підхід передбачає як формальні зміни, так і істотні змістовні трансформації. Це стосується ролі педагога, організації і змісту навчання, проектування програм, педагогічних технологій, методів оцінювання, сутності самостійної роботи учнів. Проте, педагог, який досі орієнтований лише на трансляцію інформації та контроль пам'яті учнів, не готовий зрозуміти і оцінити глибинну сутність реформ. Крізь призму свого сприйняття, цінностей, досвіду, він тепер «формує компетенції», призначення яких не розуміє. У педагогічній свідомості змінилися лише «вивіски» (поняття). Тому найважливішим завданням є підготовка педагогів до реалізації компетентісного підходу. Важливим шляхом модернізації освіти у багатьох країнах сьогодні є оновлення змісту освіти та технологій навчання, узгодження їх із сучасними потребами: орієнтація навчальних програм на компетентнісний підхід, оновлення змісту навчання, створення нових програм, оновлення навчально-методичної бази.

Компетентність (у перекладі з латинської *competentia*) означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід. Компетентна в певній сфері людина має відповідні знання та здібності, що дозволяють їй обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній.

Під час симпозіуму Ради Європи з теми «Ключові компетентності для Європи» було визначено такий орієнтовний перелік ключових компетентностей.

Вивчати:

- вміти отримувати користь із досвіду;
- організовувати взаємозв'язок своїх знань і впорядковувати їх;
- організовувати свої власні прийоми навчання;
- вміти вирішувати проблеми;
- самостійно займатися своїм навчанням.

Шукати:

- робити запит на різні бази даних;
- опитувати оточення;
- консультуватись в експерта;
- одержувати інформацію;
- вміти працювати з документами та класифікувати їх.

Думати:

- організовувати взаємозв'язок минулих і дійсних подій;
- критично ставитись до того чи того аспекту розвитку суспільства;
- вміти протистояти непевності та труднощам;
- займати позицію в дискусіях і виховувати свої власні думки;
- бачити важливість політичного й економічного оточення, в якому проходять навчання та робота;
- оцінювати соціальні звички, пов'язані зі здоров'ям, споживанням, а також із навколишнім середовищем;
- вміти оцінювати твори мистецтва й літератури.

Співробітничати:

- вміти співробітничати та працювати у групі;
- приймати рішення — улагоджувати розбіжності та конфлікти;

- вміти домовлятися;
- вміти розробляти та виконувати контракти.

Прийматися за справу:

- включатись у проект;
- нести відповідальність;
- входити до групи або колективу та робити свій внесок;
- доводити солідарність;
- вміти організувати свою роботу;
- вміти користуватись обчислювальними та моделюючими приладами.

Адаптуватись:

- уміти використовувати нові технології інформації та комунікації;
- доводити гнучкість перед викликами швидких змін;
- показувати стійкість перед труднощами;
- уміти знаходити нові рішення.

Аналіз даного переліку компетентностей показує їх достатню креативну спрямованість, хоча й не завжди в явному вигляді, а як підготовчий етап до творчості. До власне креативних компетентностей із даного списку можна віднести: «вміти отримувати користь із досвіду», «вміти вирішувати проблеми», «організувати взаємозв'язок минулих і дійсних подій», «уміти знаходити нові рішення». У той же час указівки на перелічені вміння ще недостатньо для того, щоб цілісно уявити весь комплекс знань, умінь, способів діяльності та досвіду учня по відношенню до його креативних компетентностей.

Для нашої країни тенденції європейської освіти ніколи не були байдужими. Але наша освіта завжди обирала «свій шлях», обумовлений специфікою вітчизняних традицій і процесів. Не будучи виключенням, швидше за все, й тенденції підсилення ролі компетентностей в освіті. З погляду евристичного навчання необхідно визначити компетентності, пов'язані зі здатністю учнів до креативної діяльності. Нас цікавлять креативні компетентності як загального порядку, тобто ключові компетентності, так і конкретного, який стосується творчості в окремих освітніх сферах, навчальних предметах чи видах діяльності.

Для розподілу загального й індивідуального у змісті компетентнісної освіти ми будемо відрізняти синонімічні поняття «компетенція» та «компетентність», які часто використовуються:

Компетенція — відчужена, наперед задана соціальна вимога (норма) до освітньої підготовки учня, необхідної для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері.

Компетентність учня припускає прояв стосовно компетенції цілого спектра його особистісних якостей. Компетентність не зводиться тільки до знань чи вмінь.

Проведений нами аналіз дозволяє виділити такі функції компетентностей у навчанні, вони:

- є відображенням соціального замовлення на мінімальну підготовленість молодих громадян для повсякденного життя в навколишньому світі;
- є умовою реалізації особистісних сенсів учня в навчанні, засобом подолання його відчуження від освіти;

- задають реальні об'єкти навколишньої дійсності для цільового комплексного використання знань, умінь і способів діяльності;
- задають мінімальний досвід предметної діяльності учня, необхідний для надання йому здатностей та практичної підготовленості по відношенню до реальних об'єктів дійсності;
- присутні в різних навчальних предметах та освітніх галузях, тобто є метапредметними елементами змісту освіти;
- дозволяють пов'язати теоретичні знання з їх практичним використанням для рішення конкретних задач;
- являють собою інтегральні характеристики якості підготовки учнів і засоби організації комплексного особистісного й соціально значущого освітнього контролю.

Варто відрізнити просто «компетентності» від «освітніх компетентностей». Компетентності для учня - це образ його майбутнього, орієнтир для освоєння. Але в період навчання в учня формуються ті чи ті складові цих «дорослих» компетентностей, і щоб йому не лише готуватись до майбутнього, а й жити в сьогоденні, він освоює ці компетентності з освітньої точки зору. Освітні компетентності відносяться не до всіх видів діяльності, в яких бере участь людина (наприклад, дорослий фахівець), а тільки до тих, що включені до складу загальноосвітніх галузей і навчальних предметів. Такі компетентності відбиваються предметно-діяльнісною складовою загальної освіти та покликані забезпечувати комплексне досягнення її цілей. Як приклад можна навести таке.

Щоб забезпечити відповідність компетентностей традиційним освітнім параметрам, розкриємо зміст поняття «освітні компетентності» шляхом переліку структурних компонентів компетентності:

- назва компетентності;
- типи компетентностей в їх загальній ієрархії (ключова, загальнопредметна, предметна компетентність);
- коло реальних об'єктів дійсності, стосовно яких уводиться компетентність;
- соціально-практична обумовленість і значущість компетентності (для чого вона необхідна в соціумі);
- значеннєві орієнтації учня стосовно даних об'єктів, особистісна значущість компетентності (у чому й навіщо учневі бути компетентним);
- настанову щодо набуття зазначених знань, умінь, навичок, способів дій.
- знання про дане коло реальних об'єктів;
- уміння й навички, що відносяться до даного кола реальних об'єктів;
- способи діяльності стосовно даного кола реальних об'єктів;
- мінімально необхідний досвід діяльності учня у сфері даної компетентності (за ступенями навчання);
- індикатори - приклади, зразки навчальних і контрольно-оцінювальних завдань стосовно визначення ступеня (рівня) компетентності учня (за ступенями навчання).

Презентований перелік установлює набір характеристик для проектування й опису освітніх компетентностей у нормативних документах, навчальній і

методичній літературі, а також у відповідних вимірах загальноосвітньої підготовки школярів, у тому числі й у вимірах рівня їх креативної підготовленості.

Визначивши поняття освітніх компетентностей, варто з'ясувати їх ієрархію. Відповідно до поділу змісту освіти на загальну, метапредметну (для всіх предметів), міжпредметну (для циклу предметів або освітніх галузей) і предметну (для кожного навчального предмета), ми пропонуємо трирівневу ієрархію компетентностей:

- ключові компетентності - відносяться до загального (метапредметного) змісту освіти;
- загальнопредметні компетентності - відносяться до певного кола навчальних предметів та освітніх галузей;
- предметні компетентності - частки стосовно двох попередніх рівнів компетентності, що мають конкретний опис і можливість формування в рамках навчальних предметів.

Ключові освітні компетентності конкретизуються кожного разу на рівні освітніх галузей і навчальних предметів для кожного ступеня навчання. Наприклад, ключові навчально-пізнавальні компетентності знаходять своє втілення в загальнопредметній рефлексивній компетентності, а потім у конкретній предметній компетентності, наприклад, з історії, де вона буде трансформована, як здатність виокремлювати в будь-якій історичній події боротьбу інтересів різних сторін.

З урахуванням даних позицій ключовими освітніми компетентностями є такі.

1. Ціннісно-сміслова компетентність. Це компетентність у сфері світогляду, пов'язана з ціннісними орієнтирами учня, його здатністю бачити та розуміти навколишній світ, орієнтуватись у ньому, усвідомлювати свою роль і призначення, творчу спрямованість, уміти вибирати цільові та значеннєві установки для своїх дій і вчинків, приймати рішення.

2. Загальнокультурна компетентність. Коло питань, в яких учень повинен бути добре обізнаний, мати пізнання та дуже широкий досвід діяльності: це особливості національної та загальнолюдської культури, духовно-моральні основи життя людини й людства, окремих народів, культурологічні основи сімейних, соціальних, суспільних явищ і традицій, роль науки та релігії в житті людини, їх вплив на світ, компетентності в побутовій і культурно-дозвілєвій сфері, наприклад, володіння ефективними способами організації вільного часу.

3. Навчально-пізнавальна компетентність. Це сукупність компетентностей учня у сфері самостійної пізнавальної діяльності, що включає елементи логічної, методологічної, евристичної, загальнонавчальної діяльності, співвіднесеної з реальними об'єктами, які пізнаються учнем. У рамках даної компетентності визначаються вимоги відповідної функціональної грамотності: уміння відрізнити факти від домислів, володіння вимірювальними навичками, використання ймовірнісних, статистичних та інших методів пізнання.

4. Інформаційна компетентність. За допомогою реальних об'єктів (телевізор, магнітофон, телефон, факс, комп'ютер, принтер, модем, копір тощо) й інформаційних технологій (аудіо-, відеозапис, електронна пошта, ЗМІ, Інтернет) формуються вміння самостійно шукати, аналізувати та відбирати

необхідну інформацію, організовувати, перетворювати, зберігати та передавати її.

5. Соціально-трудова компетентність означає володіння знаннями та досвідом у сфері громадянсько-суспільної діяльності (виконання ролі громадянина, спостерігача, виборця, представника тощо), у соціально-трудовій сфері (права споживача, покупця, клієнта, виробника), у сфері сімейних стосунків та обов'язків, у питаннях економіки та права, у галузі професійного самовизначення.

Освітні компетентності стають системними характеристиками особистісно зорієнтованого евристичного підходу до освіти, оскільки відносяться винятково до особистості учня, виявляються у процесі його творчої діяльності та виражаються у створеній ним продукції [4].

Загальноосвітні компетентності стають основою для формування професійної компетентності.

Професійна компетентність кожного фаху має свої відмінності. Зокрема, *професійна компетентність майбутніх фахівців ювелірної справи* виходить з таких вимог, що ювелірна справа потребує повного об'єму знань будь-якого спрямування. Тому творчість, пов'язана з необхідністю відходу від традиційних рішень, з пошуком нових шляхів досягнення навіть традиційних цілей, – це невід'ємна частина трудової діяльності сучасного ювеліра. Цієї думки дотримуються всі дослідники особливостей ювелірної діяльності, що знайшло своє відображення у кваліфікаційних вимогах до випускника навчального закладу: професійна компетентність; комунікативна готовність; розвинута здатність до творчих підходів у вирішенні професійних задач; стійке позитивне ставлення до своєї професії, прагнення до постійного особистісного та професійного вдосконалення; розуміння тенденції та основних напрямків розвитку науки та техніки. [3, с.111]. Це означає, що фахівець ювелірної справи, прийшовши на робоче місце після закінчення навчального закладу, має продемонструвати розвинуту здатність до творчих підходів, тобто розвиток її має відбутися під час його навчання, що викликає необхідність формування в студентів потреби у творчій самореалізації та розвитку його творчих здібностей з перших днів перебування у закладі.

Як бачимо, компетентнісний підхід до ювелірної справи потребує не лише професійних знань, умінь, але й розвитку творчості.

У кваліфікаційних вимогах до майбутніх фахівців ювелірної справи визначається, що: професійні та творчі знання потрібні майбутньому ювеліру, щоб виготовляти, ремонтувати унікальні ювелірні вироби за власними композиціями або ескізами художника; виготовляти вироби зі складними візерунками (карбувальними, гравірувальними); виготовляти спеціальний інструмент, прилади та оснастку для роботи над зразками та моделями складної форми та конфігурації; виконувати карбоване гравірування виробів за власним кресленням, малюнком та композицією. [1, с.55].

Професійна компетентність майбутніх фахівців ювелірної справи - інтегрована характеристика особистості фахівця: наявність необхідного для успішного виконання професійної діяльності комплексу ставлень, цінностей, знань, умінь й навичок, досвіду, що проявляються у спроможності сприймати індивідуальні, професійні та соціальні потреби; у забезпеченні соціальної і

професійної самореалізації в умовах ринкових відносин, у можливості професійного самовдосконалення протягом всього життя.

Висновки:

1. Компетентнісний підхід до підготовки майбутніх фахівців ще недостатньо досліджений, оскільки змінює мету і вектор змісту освіти від передачі знань і умінь предметного змісту до формування розвиненої особистості зі сформованими життєвими і професійними компетентностями.

2. Професійно-творча компетентність майбутніх фахівців ювелірної справи – інтегральне особистісне утворення, що містить професійні знання ювелірної справи, практичні вміння і навички творчого володіння інтелектуально-фізичним інструментарієм та досвід роботи у вирішенні нестандартних виробничих завдань, особистісні якості, зокрема, наявність відповідних мотивацій, ціннісних орієнтацій, що дозволяють творчо виконувати професійну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників: за станом на 10 липня 2006 р. / Міністерство праці та соціальної політики. – Офіц. вид. – К. : 2006. – 224 с.

2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / За заг. ред. О.В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.

3. Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток : зб. наук. праць за матеріалами Міжнар. наук. конф., 24-25 лютого 2012 р. / М-во освіти і науки України. – О. : МГУ, 2012. – 236 с.

4. Хуторської А. Ключові освітні компетентності [Електронний Ресурс]: За матеріалам: Освіта. ua. Режим доступу: <http://osvita.ua/school/theory/2340>.

ВИСОКИЙ РВЕНЬ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ – АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ

УДК 378

Щербатюк Л.Б.

Актуальність проблеми обумовлена концептуальними положеннями модернізації вітчизняної системи вищої інженерної освіти у відповідності з Болонською декларацією, оскільки її інтеграція в європейський соціокультурний і освітній простір потребує значного підвищення ефективності навчально-виховного процесу, зокрема, в напрямі формування професіоналізму майбутніх інженерів. Відтак, рівень соціально-економічного розвитку України, як суверенної держави, здебільшого залежить від розкриття творчого потенціалу інженерних кадрів, оскільки нові умови господарювання потребують в значній мірі сформованості професіоналізму майбутніх інженерів.

***Ключові слова:** професійна підготовка, професіоналізм, компетенція.*

ВИСОКИЙ УРОВЕНЬ ПРОФЕСІОНАЛІЗМА БУДУЩИХ ІНЖЕНЕРОВ – АКТУАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА НАШЕГО ВРЕМЕНИ